

TARİH ÖĞRETİMİNDE POSTA PULLARININ KULLANILABİLİRLİĞİNE BİR ÖRNEK “100 POSTA PULU İLE TÜRK TARİHİNDEN BİR KESİT -1863-1950 YILLARI ARASI-”

Kubilay YAZICI

Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, kyazici@nigde.edu.tr

ÖZET

Devletlerin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel gelecekleri, iktidarda bulunan güç tarafından tayin edilmekte ve devleti ilgilendiren bütün alanlar, benzer bir bakış açısı ile şekillendirilmektedir. Bu bakımdan devletlerin politikası, posta pullarının içeriklerinin nasıl olacağını belirleyici en temel unsurdur. Pullarla verilecek mesaj ve bu mesajın verilmesinde kullanılan kişi, olay ve nesnelere, iktidarın bakış açısı doğrultusunda şekillendirilmektedir. Bu nedenle de posta pulları, hem dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarının hem de geçmiş algısının anlaşılması açısından bilgi kaynağı olabilecek özelliklere sahiptirler. Bu çalışma kapsamında, Osmanlı Dönemi (1863-1919), Ara Dönem (1920-1922) ve Cumhuriyet Dönemi (1923-1938; 1939-1950) yılları arası basılan yüz posta pulunda yer alan yazılı ve görsel bilgiler incelenmiştir. Çalışma kapsamında yapılan inceleme sonucunda pulların içerdikleri bilgilerin incelenen dönemlerdeki devletin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarını yansıtan ve tarih öğretimi esnasında kullanılabilecek bilgiler içerdikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara dayalı olarak pulların tarih öğretiminde bir araç olarak kullanılabileceği görüşü ileri sürülebilir.

Anahtar Kelimeler: Posta, Posta Pulları, Tarih, Tarih Öğretimi, Eğitimsel Araç.

AN EXAMPLE FOR THE USABILITY OF POSTAGE STAMPS IN HISTORY TEACHING “TEACHING TURKISH HISTORY THROUGH 100 STAMPS; THE YEARS BETWEEN 1863-1950”

ABSTRACT

Political, social, cultural and educational futures of the states are determined by the ruling power and all the areas concerning the state are formed with a similar point of view. In this regard, the state's policy is the most fundamental factor in determining how contents of the postage stamps. Message given by the stamps and the person, event and objects used to give this message are shaped in line with the ruling power's point of view. For this reason, postage stamps have characteristics that can be a source of information about both the period's political, social, economic and cultural situations and about understanding the past perception. In this study, written and visual data on postage stamps printed during the Ottoman Period (1863-1919), Interim period (1920-1922) and Republican Period (1923-1938; 1939-1950) were examined. As a result of the examination done during the study, it was determined that stamps contained information reflecting the political, social, economic and cultural situations of the examined period's state. Based on the obtained results, it can be stated that stamps can be used as a tool in history teaching.

Key Words: Postage, Postage Stamps, History, Teaching History, Educational Tool.

GİRİŞ

Tarih eğitimcileri, tarih öğretim programlarında ve ders kitaplarında hangi döneme ve konulara yer verilmesi gerektiği konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Ancak bu süreçte, öğretim programlarında ve bu programlara bağlı oluşturulan ders kitaplarında hangi dönem ve konuya yer verilirse verilsin, eğitim-öğretim sürecinde araç-gereçlerin kullanımının gerekliliğine (Akbaba 2005, Demircioğlu 2007, Türker ve Arslan 2008, Yahşi ve Keleş 2013, Bircan ve Safran 2013) işaret etmektedirler. Şimşek (2006: 66) tarih öğretimde araç-gereç kullanmanın en temel gerekçesini, bu derslerin soyut ve sözel anlatım gerektiren içeriğine dayandırmaktadır. Ona göre tarih dersleri, gerekli öğretim materyalleri ile yeterince görselleştirilemediği takdirde, öğrencilerin bu derslerde edindikleri bilgileri özümsemelerinde bazı sorunlar yaşanacak, bu durumun sonucunda ise tarih derslerinin okutulmasından beklenen hedefler, sadece öğretim programlarının sayfalarında yazılı olarak kalacaktır.

Bu aşamada akla gelen soru, görsel araçlardan hangilerinin tarih öğretiminde kullanılabileceğidir. Şüphesiz konu içeriğiyle ilişkili olma ve dönemin özelliklerini yansıtmak kaydıyla, bir dönemi ve özelliklerini öğrencilerin anlamalarına yardımcı olacak her türlü görsel araç, tarih öğretiminde kullanılabilir. Ülkemizde, hali hazırda tarih öğretiminde kullanılabilecek görsel araçlar dendiğinde en çok gelen akla gelenler haritalar ve resimlerdir. Bu araçlar modern eğitim anlayışının kabul edildiği on sekizinci yüzyılla birlikte eğitim-öğretim sürecinde kullanılmaya başlanmıştır. Konuya kısaca değinecek olursak; tarih derslerinin en önemli araçları içerisinde yer alan haritalar, ülkemizde ilk kez 1795 yılında askeri okullarda (Mühendishane-i Berri Hümayunda) kullanılmaya başlanmıştır. Bu araçların sivil okullarda kullanılmaya başlandığı tarih ise (rüştüyelerde) 1840 senesidir. Maarif-i Umumi Nizamnamesinin imzalanmasından (1869) sonra haritalar, İptidai mekteplerde de kullanılmaya başlanmıştır (Türk 2006: 342). Cumhuriyet dönemiyle birlikte ise tarih öğretim programlarının tamamında, araç-gereç kullanmanın önemine değinilmiş ve tarih derslerinde kullanılabilecek araçlara yenileri eklenmeye çalışılmıştır. 1926 yılı öğretim programında tarih dersinin öğretiminde kullanılması istenilen araç-gereçler konusunda şu bilgilere yer verilmiştir: “...Öğretim sırasında harita kullanılacak, eğer okulda isteğe uygun harita yoksa öğretmen kendisi renkli tebeşirle siyah tahtaya krokiler çizecektir. Öğretim sırasında tarihi tablolar gösterilecektir. Eğer tablo yoksa öğretmen kitaplardan sağlayabileceği resimleri ve kartpostalları gösterecek ve okullarda tarihi kartlardan oluşan bir koleksiyon yapılacaktır” (Ata 1998). Dikkat edilirse cumhuriyetin ilanından haritaların dışında, resimler, tablolar ve kartpostallarında tarih derslerinde birer araç olarak kullanılması öngörülmüştür.

Günümüzde tarih dersleri hakkında yapılan eleştirilerin büyük bir çoğunluğu, bu derslerin sıkıcı ve ezber gerektiren bir ders olmasına dayandırılmaktadır (Erden tarihsiz, Sarıköse 2011). Kanaatimizce böyle bir sorun ile karşılaşılmasında 1926’dan günümüze tarih derslerinde kullanılan araçların çeşitliliğinin sağlanamaması ve var olan araçların etkin kullanılamaması önemli rol oynamaktadır. Bu aşamada yaşanan sorunlardan birisi de kullanılan araçların, ele alınan dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel bakış açısını yansıtan bilgiler içermemesi, olarak ifade edilebilir. Bu açıdan tarih öğretiminde posta pullarının bir araç olarak kullanılmasının, öğretimden kaynaklanan bazı sorunların giderilmesine de yardımcı olacağı tarafımızca düşünülmektedir. Öyle ki

tarih öğretiminde kullanılan araçların pek çoğunun içerdikleri bilgiler sınırlıdır. Bu bilgiler öğrencilerin ele alınan dönemi farklı boyutlarla birlikte değerlendirilmelerini sağlama amacından da uzaktır. Posta pullarını, diğer görsel araçlardan ayıran en önemli hususta bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Pullar basıldıkları dönemin tarih algısı, ait olduğu ülkenin kültürel öğeleri, basıldıkları dönemin siyasi iklimi, ekonomik durumu gibi pek çok konuda ayrıntılı bilgi içermektedirler.

POSTA PULLARI VE TARİH ÖĞRETİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Posta hizmetlerinin kesin olarak ne zaman başladığı ile ilgili bilgiler mevcut olmamakla birlikte; Romalılar, Persler, Venedikliler ve Osmanlıların, posta hizmetleri açısından kendi dönemlerinde hüküm süren çağdaşı diğer devletlerden daha ileri seviyede oldukları bilinmektedir (Düzenli ve Kavuran 2004, Yazıcı 2010). 17. Yüzyıla gelindiğinde posta hizmetlerinde yaşanan gelişmeler neticesinde, İngiltere’de başlamak üzere posta hizmetlerinin devletin kontrolü altında gerçekleştirilmesi uygulamasına geçilmiştir. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda; posta hizmetlerinin sürdürülmesi ve özellikle posta ücretlerinin ödenmesi konusunda, giderek artan biçimde bazı sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Bu sorunlardan en fazla etkilenen ülke ise hemen hemen dünyanın her yerinde sömürgelere sahip bir krallık olan Büyük Britanya diğer bir ifadeyle İngiltere’dir. Yaşanan sorunların ülke ekonomisine gittikçe daha fazla zarar vermeye başlaması üzerine, bu sorunların giderilmesi amacıyla, 1837 yılında Rowland Hill tarafından posta hizmetlerinde posta pullarının kullanılması önerisi dile getirilmiştir. 1840 tarihine gelindiğinde Hill’in önerileri doğrultusunda -üzerinde kraliçe Victoria’nın portresine yer verilen ve günümüzde “Black Penny” ismiyle anılan- ilk posta pulu İngilizler tarafından basılmıştır (Frewer 2002, Thompson 1995, Kunze 1943, Yazıcı 2010). Yaklaşık olarak on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren ise posta pulları, başta Avrupa ve Amerika’da bulunan ülkelerde olmak üzere zamanla içlerinde Mısır, İran ve Osmanlı devletinde yer aldığı pek çok ülke tarafından devlet tekelinde basılmaya başlanmıştır (Frewer 2002, Yazıcı 2010).

Posta pullarında yer alan simge ve objeler, ait olduğu ülkenin yönetim şekli ile ilgili öğeleri de bünyelerinde barındırmaktadırlar (Kevane 2006). İlk dönem diye ifade edebileceğimiz on dokuzuncu yüzyılda basılan pulların tasarımları incelendiği zaman, karakteristik bir özellik olarak monarşi ile yönetilen ülkelerde daha çok hükümdar başları ve silahların (İslamiyet’in egemen olduğu ülkeler hariç), cumhuriyetle yönetilen ülkelerde ise kurucuların portrelerinin ya da alegorik figürlere sıklıkla yer verildiği görülmektedir (Abrams 1995). Pullar, basıldıkları ilk dönemlerden başlamak üzere, günümüze kadar içerisinde tarihsel semboller ve olayların, yazarların, politikacıların, kültürel eserlerin, milli kimlik unsurlarının, mimari eserlerin, spor müsabakaların, turizmin, ekonomik olayların, bitkilerin ve hayvanların yer aldığı çok geniş bir konu yelpazesine sahiptirler (Yazıcı 2010). Bu aşamada pulların içeriklerinde nelerin yer alması gerektiğine ise ağırlıklı olarak ülkenin yönetimde bulunan siyasal gücün bakış açısı ve toplumun sahip olduğu kültürel öğeler etkide bulunmaktadır.

Konu tarih araştırmaları olduğunda Reid (1984: 224-225) posta pullarında kullanılan sembollerin tarihçiler için önemli olduğunu ifade etmektedir. Ona göre posta pulları, en az üç nedenle tarihçiler için kanıt olarak kullanılabilir. Bunlar;

- Pullarda kullanılan mürekkep, zamk ve kâğıdın fiziksel özellikleri,
- Pulların ait olduğu ülkede posta hizmetinin verildiği bilgisini aktarması,
- Pulların iletişimin bir parçası olarak sembol taşıyıcısı olmalarıdır.

Tarih öğretimi açısından ele alındıkları zaman ise pulların bir öğretim aracı olmalarını sağlayan esas unsur, aynı zamanda tarih araştırmalarında da kullanabilmelerine imkân sağlayan bir özellik olan, içeriklerindeki yazılı ve görsel öğelerdir. Bu öğeler bazen doğrudan, bazen de dolaylı olarak çeşitli bilgileri bünyelerinde taşırlar. Her türlü posta pulu, tarih öğretiminde bir eğitim aracı olarak kullanılabilir. Ancak içerdikleri bilgiler açısından hatıra pulları ile sürekli pulların, tarih öğretiminde daha fazla kullanılabilmesi tarafımızdan düşünülmektedir. Bu bağlamda ise hatıra pullarının, gerek konu çeşitliliğine sahip olmaları, gerekse de pullara konu edilen olay, kişi ya da nesnelerin farklı boyutlarda ele alınmasını sağlamaları açısından, tarih öğretiminde kullanılmalarının daha elverişli olduğu söylemi dile getirilebilir. Çünkü bu pulların ekseriyetle içerdikleri bilgiler konu çeşitliliğinden dolayı diğer pullardan daha fazladır. Dobson (2002: 26) hatıra pullarının basılma gerekçelerini maddeler halinde şu şekilde izah etmektedir;

- Ulusal olayları ve önemli durumları vurgulanmak,
- Milletlerin birbirlerini anlamalarını sağlamak ve uluslararası dostluğa katkıda bulunmak,
- Doğal, kültürel ve ticari temaların tanıtımını ve sunumunu yapmak,
- Bilim ve kültür alanlarına katkıda bulunan millete mal olmuş kişileri hatırlatmak,
- Ulusal ve uluslararası kampanyalara katılımı sağlamak,
- Ulus için önemli olan tarihsel olayları hatırlatmaktır.

Sürekli pullar ise içerdikleri bilgiler nedeniyle devletin rejimini, ideolojisini, dönemin siyasi bakış açısını yansıtmaları ve devleti yöneten kişi / kişileri içermeleri açısından önemlidirler. Bu pullarda ağırlıklı olarak devletin kurucusu veya yöneticisi konumundaki kişilerin resimlerine yer verildiği görülmektedir.

Pulların bir eğitim aracı olarak kullanılmaları batı dünyasında yirminci yüzyılın ilk yarısına dayanmaktadır (Kunze 1943, Moffatt ve Rich, 1950). Bu dönemden itibaren farklı ülkelerdeki bilim insanları tarafından (Kunze 1943, Nuessel ve Cicogna 1992, Abrams 1995, Kirman ve Jackson 2000, Yazıcı 2010) çeşitli boyutlarda ve konularda pullarla ilgili eğitsel çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Tarih bilimi açısından doğrudan pulların bir kaynak olarak kullanımı ile ilgili olarak Reid (1984) tarafından kaleme alınan "Posta Pullarının Sembolleri: Tarihçiler İçin Bir Kaynak" isimli çalışmanın, bu alanda yapılabilecek diğer çalışmalara ışık tutacağı tarafımızdan düşünülmektedir. Doğrudan olmasa bile dolaylı olarak ta, Hoisington (1972), Di Napoli (1980, 1982), Anameriç (2006) tarafından yapılan çalışmalar, yukarıda verilen pulların eğitim aracı olarak kullanılma durumlarını içeren diğer çalışmalarla birlikte ele alındığı zaman, pulların tarih eğitiminde bir araç olarak kullanılabilmesi görüşünü destekler niteliktedir.

Pulların politikadan arındırıldıkları ya da ideolojik açıdan masum olduklarını ifade etmek çok zordur. Çünkü onların tasarlanmaları aşamasında, sosyal ve politik anlaşmazlıkların çözümüne, davranışsal ve ideolojik

kurallara özen gösterilmektedir (Deans ve Dobson 2005). Bu bağlamda basıldıkları dönemde pullara konu edilen her şey, pulların ait oldukları ülke hakkında resmi bir mesajın verilmesini sağlamaktadır (Jones 2001: 415). Bu mesaj ise çoğu kez devletin siyasi bakış açısıyla şekillenen bir propaganda kimliğine bürünmektedir. Çünkü politikacılar ve bürokratlar, toplumun belirli bir duruma karşı sergilediği bakış açısını oluşturma, onları yönetme ve kendi çıkarlarını toplumda şekillendirme amacıyla posta pullarını sıklıkla kullanmaktadırlar (Dobson 2002). Bu çalışmada incelenecek olan posta pulları da, yukarıda ifade edilen görüşler doğrultusunda siyasi gücün egemen olduğu devlet kurumları tarafından şekillendirilmekte ve posta pullarına devletin önem verdiği, kişi, olay ve nesnelere konu edilmektedir.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden “durum çalışması” kullanılmıştır. Durum çalışması, bir çalışma türünün bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasını içermektedir (Yıldırım ve Şimşek 2006: 77). Bu çalışma kapsamında, 1863-1950 yılları arasında Osmanlı Devleti ve TBMM “Türkiye Büyük Millet Meclisi” hükümetleri tarafından basılan posta pullarının, tarih öğretiminde (basıldıkları dönemin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel bakış açısını yansıtabilecek bilgileri içermeleri açısından) kullanılabilirlik durumlarının anlaşılması amacıyla pullar üzerinde derinlemesine bir analiz gerçekleştirileceği için “durum çalışması deseni” kullanılmıştır.

Ayrıca bu çalışmada, nitel araştırmalarda kullanılan örnekleme teknikleri arasında yer alan, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasını içeren, ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin ne tür sonuçlar ortaya koyacağını ön plana çıkarması aşamasında ise nitel veri analizi teknikleri içerisinde yer alan betimleme tekniğinden faydalanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek 2006: 112, 222).

Bu çalışmanın evrenini, 1863-1950 yılları arasında Osmanlı Devleti ve TBMM hükümetleri tarafından basılan posta pulları oluştururken, örneklemini ise bu pullar içerisinde tarih öğretiminde (devrin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı ile ilişkili) kullanılabilir nitelikte olan 100 posta pulu oluşturmaktadır. İncelenen dönemdeki pulların, basıldıkları dönemin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel bakış açısı ile olan ilişkili bilgiler içermeleri ve pulların, çalışmanın içerisinde de belirtildiği gibi bir devlet kurumunun denetimi altında basılmış olmaları, içeriklerinin devletin politikalarından ayrı bir boyut taşımasına izin vermeyeceği düşüncesiyle, pulların tarih öğretiminde birer araç olarak kullanılabilirliği düşünülmektedir. Bu bağlamda ele alınan dönemlerdeki pulların, devletin siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik bakış açısıyla olan ilişki durumlarını içeren bilgilere de basıldıkları dönem içerisinde yeri geldikince kısaca değinilmeye çalışılacaktır.

Ele alınan dönemlere göre oranları değişmekle birlikte, kullanılma durumları açısından sırasıyla hatıra pulları, sürekli pullar ve Türkiye Kızılay Cemiyeti tarafından basılan iki adet şefkat pulu, bu çalışma kapsamında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışmada yer alan pullarla ilgili görseller, Ağaoğulları ve Papuççuoğlu (2012) tarafından hazırlanan ve künyesi kaynakçada belirtilen kitaptan yüksek çözünürlükte taranarak ve gölgelendirme işlemi uygulanarak alınmıştır. Ancak bu aşamada bazı pulların boyutları, içeriklerinde yer alan

unsurların okuyucular tarafından daha kolay tespit edilmesinin sağlanabilmesi için şekilsel özelliklerine zarar vermeden orantılı olarak büyütülmüştür.

1863-1950 YILLARI ARASI BASILAN POSTA PULLARI

Bu çalışma kapsamında incelenecek olan pulların tarih öğretiminde bir araç olarak kullanılabilirlik durumlarının daha iyi anlaşılabilmesi için Osmanlı Dönemi (1863-1913, 1914-1919), Ara Dönem (1920-1922) ve Cumhuriyet Dönemi (1923-1938, 1939-1950) başlıkları altında incelemeye tabi tutulması uygun görülmüştür.

OSMANLI DÖNEMİ POSTA PULLARI

Türk pulculuk tarihi içerisinde Osmanlı dönemi posta pullarının ayrı ve önemli bir yeri vardır. Bu dönem, devrin Posta Hizmetleri Bakanı Âgâh Efendi'nin önerisi doğrultusunda Sultan Abdülaziz'in emri ile 13 Ocak 1863 tarihinde basılan pul ile başlamıştır. Bu pul, tuğralı, dikdörtgen şeklinde ve dantelsizdir (Anameriç 2006: 118, Filateli 2013). 1863 tarihinden itibaren Osmanlı devletinin egemenliğinin resmen olmasa bile fiilen bittiği 1922 yılına kadar pek çok konu ve içeriğe sahip pul basılmıştır.

İlk dönem pulları olarak da ifade edebileceğimiz bu pullar, devletin içinde bulunduğu siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel duruma göre farklı özelliklere sahip bilgileri bünyelerinde barındırmaktadır. 1863-1920 yılları arasında Osmanlı pulları, İstanbul (Darbhane-i Amire, Maliye Nezareti, Duyun-u Umumiye, Sanayi-i Nefise Matbaası, İkdam Matbaası vd), Londra, Paris, Viyana, Cenova'da basılmışlardır. 1863 ile 1876 tarihleri arasında, Darbhane-i Amire ve Maliye Nezaretinde basılan pullar, 1876 tarihinden 1913 tarihine kadar Duyun-u Umumiye tarafından basılmıştır¹. 1914 (Ocak-Şubat) tarihinde Londra, 1915-1918 tarihlerinde ise Viyana, 1919-1922 yılları arasında ise Londra ve Duyun-u Umumiye, basımlı posta pullarına rastlanmaktadır (Ağaoğulları ve Papuççuoğlu 2012). Basılan pullarda bazen tek dil olarak Osmanlıca, bazen de Osmanlıca ile birlikte İngilizce ifadeler yer verilmiştir.

1863-1913 Yılları Arası Basılan Posta Pulları: Osmanlı Devleti'nin posta pullarında ağırlıklı olarak hilal (bazen bir yıldızla birlikte), silahlar, tuğra ve Arap alfabesinin süslü bir yazım biçimi kullanılmıştır (Reid 1984). 1863-1913 yılları arasında basılan pulların pek çoğunda ya padişah tuğrası ya da ay yıldız motifine yer verilmiştir. Bu yıllar da sık bir şekilde sürşarjlı² pulların (1897 yılında Osmanlı Yunan savaşı nedeniyle, 1911 yılında Trablusgarp savaşı nedeniyle de 1901 yıllarının pulları) kullanıldıkları görülmektedir. Sürşarjlı pulların basım tarihleri ülke

¹ Duyun-u Umumiye'nin resmi olarak kuruluşu 1881 tarihi ise de Osmanlı devletinin borçlanma süreci 1854 yılı istikrazlarına [borçlanmalarına] dayanmaktadır. Bu istikrazların denetimi amacıyla Osmanlı ve borç veren ülkelerin üyelerinden oluşan bir komisyon kurulmuştur. 1854'ten itibaren başlayan dış borçlanma süreci, 1875 yılında devletin iflası ile sonuçlanmıştır. Osmanlı devleti tarafından 1875 yılına kadar geçen 21 yıllık sürede toplam 15 defa borçlanma gerçekleştirilmiştir. Borçlanma süreci ve devletin iflası neticesinde 20 Aralık 1881'de Duyun-u Umumiye [Genel Borçlar İdaresi] kurulmuştur (Yavuz 2009, Kuruca 2011). Ağaoğulları ve Papuççuoğlu (2012), 1881 tarihinden önce istikraz komisyonlarının denetimi ve kontrolü altında basılan pulları, Duyun-u Umumiye basımlı olarak ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da 1881 öncesi pulların basım kuruluşu, Duyun-u Umumiye olarak verilmiştir.

² Eski tarihte basılmış olan bir pulun üzerine çeşitli bilgiler ve/veya tarih bilgisi eklenerek tekrar basılıp piyasaya sürülme işlemi.

ekonomisinin kötü olduğu ve savaşların yaşandığı yılları içermesi açısından önemlidir. Aşağıda 1863-1913 yılları arasında Osmanlı Devleti tarafından bastırılan posta pullarından örnekler verilmiştir (Resim 1-19).

Resim 1.
1863

Resim 2.
1865

Resim 3.
1872

Resim 4:
1876

Resim 5:
1876

Resim 6.
1880

Resim 7.
1886

Resim 8.
1888

Resim 9.
1892

Resim 10.
1897

Resim 11.
1898

Resim 12.
1901

Resim 13.
1905

Resim 14.
1908

Bu dönemde pulların bir kısmının Avrupa'da basılması ve Avrupa'nın Osmanlı devleti üzerindeki etkisi nedeniyle bazı pullarda Osmanlıca'nın yanı sıra, İngilizce ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bu durum hem teknolojik, hem de siyasi açıdan devletin içinde bulunduğu durum hakkında yeterince bilgi vermektedir. Resim 14'de verilen pulun üzerinde "Meşrutiyet Hatırası" yazmakta ve 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet bir bakıma pullar vasıtasıyla umuma duyurulmaktadır. Bu dönem basılan pullardan elde edilebilecek diğer bir bilgi ise "kuruş" ve "para"nın o dönem Osmanlı devletinde para birimi olarak kullanıldığıdır.

Osmanlı padişahlarının özellikle dağılma döneminde İstanbul dışına çıkmaları nadiren görülen bir uygulamadır. Aşağıda resim 15-18'de, Sultan Reşat'ın 1911 senesinde gerçekleştirdiği Makedonya seyahati dolayısıyla gittiği yerlerde, 1901 ve 1905 yıllarına ait pulların 1911 senesinde sürşarjlanarak piyasaya sürüldüğü pullardan örnekler verilmiştir. Bu pullar vasıtasıyla ziyaret edilen yerlerin Selanik, Üsküp, Priştine, Manastır olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

1913 yılı ile birlikte, Osmanlı posta pullarında resimler yer almaya başlamıştır³. Bu uygulama ile pulların tarih öğretiminde kullanılabilirlik durumları ve dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel ikliminin anlaşılması daha da kolaylaşmıştır. Basılan ilk dönem resimli pullar arasında sıklıkla cami figürüne yer verildiği gözlenmiştir (Ağaoğulları ve Papuççuoğlu 2012). Cami figürünün pullarda yer almasının nedenleri olarak, resim kullanılması neticesinde toplum tarafından gösterilebilecek bir tepkinin önüne geçilmesi düşüncesi ve devletin dini kimliğinin vurgulanması gibi gerekçeler ileri sürülebilir (Resim 19).

Resim 15.

1911

Resim 16. 1911

Resim 17.

1911

Resim 18. 1911

Resim 19. 1913

1914-1919 Yılları Arası Basılan Posta Pulları: Osmanlı tarihinde 1914 yılı, imparatorluğun yıkılmasına neden olacak, I. Dünya savaşının başladığı tarih olması açısından önemlidir. Bu tarihten itibaren ise basılan Osmanlı pullarında artık hükümdar portrelerinin⁴ (Resim 20, 22) yer aldığı görülmektedir. Reid (1984), Osmanlı pullarında 1914 öncesinde insan resminin yer almamasının nedenini, bir İslam geleneği olarak insan resimlerinin çizilmesinin hoş karşılanmaması olarak izah etmektedir. Resim 21’te verilen pul ise bu dönemde basılan sürşarjlı pullara bir örnektir. Sayı itibariyle bu dönemde basılan sürşarjlı pulların sayısı, ilk basım pullardan daha fazladır. Bu durum devletin içinde bulunduğu ekonomik durumun bir göstergesi olması açısından kayda değer bir öneme sahiptir.

Resim 20. 1914

Resim 21. 1915

Resim 22. 1916

³ 1913 senesinden önce 1912’de Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti adına Avusturya’da “Lithography/Taş Baskı” tekniğiyle bastırılan şefkat pullarında basit çizimlere yer verildiği görülmektedir (Ağaoğulları ve Papuççuoğlu 2012: 49-50).

⁴ 1914 basımlı pulda Sultan Reşat’ın portresine yer verilmektedir. 1916’da 3 adet ve 1917 yılında da 3 adet olmak üzere toplam 6 adet üzerinde padişah resminin yer aldığı pul basılmıştır. Sultan Mehmet Reşat posta pullarında resmi olan ilk ve tek Osmanlı padişahı olma özelliğini taşımaktadır.

1913 yılı sonrasında basılan Osmanlı pullarını bu tarihten önceki pullardan ayıran diğer bir husus ise yakın dönem tarihi ile ilgili olayların pullara konu edilmesidir. Öyle ki 1917’de basılan pulda, Çanakkale haritasının üzerine hilal ve yıldız eklenerek, bir bakıma Çanakkale Savaşı’na atıfta bulunularak (Resim 23), 1918 yılında basılan pulda ise, Sina çölünde Osmanlı askerleri resmedilerek (Resim 25), buraların Türk toprağı olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Resim 26’da gösterilen, ilk kez padişahın dışında bir kişinin konu edildiği 1918 tarihinde basılan pul ise, Türk pulculuk tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Bu tarihte İttihat ve Terakki Partisi iktidardadır. Bu pulda konu edilen kişiler Enver Paşa ve Alman İmparatoru II. Wilhelm’dır. İttihat ve Terakki Partisi’nin en güçlü adamı Enver Paşa’nın, Osmanlı padişahının yer alması gereken bir pulda, II. Wilhelm’le birlikte resmedilmesi, devleti elinde tutan gücün kim olduğunu ifade etmesi açısından önemlidir. Resim 28’de verilen pul ise Sultan Vahdettin’in cülusu konuludur. Bu pul, posta pullarının devletin yönetiminde meydana gelen değişiklikleri de içerdiğinin bir göstergesidir.

Resim 23. 1917

Resim 24. 1917

Resim 25. 1918

Resim 26. 1918

Resim 27. 1919

Resim 28. 1919

Pullara konu olarak bu dönem öncesinde sıklıkla yer verilen Osmanlı padişahlarının tuğra ve resimlerine, İttihat ve Terakki Partisi’nin hâkimiyeti altında geçen bu sürede, nadiren yer verilmiştir. Bu dönemde basılan posta pullarında, yakın dönem Türk tarihinin savaşlarla geçen olaylarına yer vermeye başlanması ve padişahın yerine Enver Paşa’nın resminin basılabildiği bir geçiş dönemi olma özelliği taşıması açısından da önemlidir.

ARA DÖNEM: 1920-1922 YILLARI ARASI POSTA PULLARI

1299 yılında kurulan Osmanlı devletinin resmi olarak tarih sahnesinden çıkışı cumhuriyetin ilan tarihi olan 1923'tür. Ancak 1920-1922 yılları arasında, Anadolu coğrafyasında hem Osmanlı Devleti tarafından basılan (Resim 30, 32) hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetleri (30 Kasım 1920'den itibaren) tarafından sürşajlanan Osmanlı pullarına (Resim 29,31) rastlanmaktadır (Ağaoğulları ve Papuççuoğlu 2012: 108-120).

1920-1922 yılları arasında TBMM hükümeti tarafından piyasaya sürülen sürşajlı pullarda Osmanlı postaları yazmaktayken (Resim 31) 1922 yılından itibaren basılan pulların üzerinde "Türkiye Postaları" ibaresi yer almaktadır (Resim 33-35). Bu dönem pullarının ilk ve sürşajlı basım yerleri; Ankara (Matbuat Müdürlüğü, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası), Adana, Konya (Babalık Gazetesi Matbaası) ve Cenova (İtalya)'dır (Ağaoğulları ve Papuççuoğlu 2012).

1922 basımlı pulların her biri, Türk tarihi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Resim 32'de verilen pul Osmanlı Devleti tarafından basılan ve piyasaya sürülen son puldur. Resim 33'te verilen TBMM Hükümetinin bastığı pulda ise ilk defa Anadolu toprakları bir pul üzerinde resmedilerek, Anadolu'nun Türk toprağı olduğu düşüncesi propaganda amaçlı olarak kullanılmıştır. Aynı pulda resmedilen coğrafi alanda Misak-ı Milli sınırları içerisinde kalan yerlerin, isim verilmeden gösterilmesi de tarafımızca manidar bir uygulama olarak karşlanmaktadır. Resim 34'te verilen pulda ise, Ankara'da açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi binası resmedilerek egemenliğin meclise geçtiği mesajı verilmeye çalışılmıştır. Basılan pullar içerisinde Bozkurt resminin yer aldığı ve resim 35'te bir örneğinin verildiği pul; içeriği daha sonra şekillenecek olan devletin siyasi, kültürel ve sosyal bakış açısının nasıl olacağına yönelik bir mesaj vermesi açısından önemlidir.

Resim 29. 1920

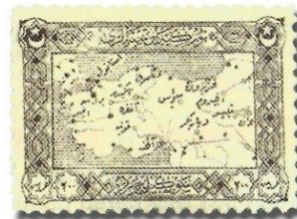
Resim 30. 1920

Resim 31. 1921

Resim 32. 1922

Resim 33. 1922

Resim 34. 1922

Resim 35. 1922

CUMHURİYET DÖNEMİ POSTA PULLARI

Türk tarihinde cumhuriyet dönemi diye ifade edilen dönem 29 Ekim 1923 tarihinden itibaren Anadolu coğrafyasında egemen olan yönetim anlayışını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu dönemde basılan posta pulları, çalışmanın başlığında ifade edilen dönem sınırlandırması kapsamında 1923-1938 ve 1939-1950 yılları arasında basılan posta pulları başlıkları altında değerlendirilecektir.

1923- 1938 Yılları Arası Posta Pulları: Erken cumhuriyetçi dönem olarak ifade edilen bu dönem, 1923-1938 yılları arasında Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatta olduğu zaman dilimini (Akman 2011: 81) içermesi açısından önemlidir. 1923-1938 yılları arasında basılan pullar, gerek içerikleri gerekse de özellikleri açısından kendisinden önceki dönemlerde basılan pullardan farklıdır. Bu dönemde ilk örneğinin 1922 yılında verildiği yeni Türk devleti posta pullarında, Osmanlı kimliği yerine Türk kimliğinin inşa edilme çabası gözlenmektedir.

1923 yılında başlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Anadolu'nun tek hakimi olma sürecinin posta pullarında olan karşılığı ise, 1923 yılında İzmir iktisat kongresi sürşarjlı pulların resmi olarak basımı ile başlamıştır (Resim 36-37).

1 Kasım 1928 tarihli ve 1353 numaralı "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun" ile harf inkılabı gerçekleştirilmiş ve 3 Kasım'da yürürlüğe girmiş (Turan vd. 2011: 212) olsa bile, 1926 yılının Mayıs ayında basılan pullarda hem Osmanlıca hem de Latin alfabesinin birlikte kullanılmaya başlandığı görülmektedir⁵ (Resim 41). Bu bakımdan harf inkılabının yapıldığı seneden iki yıl önce pullarla birlikte uygulamaya geçirilmeye çalışıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu dönem içerisinde 1929 yılına kadar basılan pullarda, kullanılan yazı dili bazı tarihlerde Osmanlıca (Resim: 36-37) bazı tarihlerde hem Osmanlıca hem de İngilizce'dir (غروش: Kuruş, Piastres) (Resim 38-39). Osmanlı döneminde ekseriyetle İstanbul ve İstanbul'da yer alan tarihi eserler pullara konu edilirken, Cumhuriyet dönemiyle birlikte, özellikle Atatürk döneminde basılan pullara yeni Türk devletinin başkenti Ankara ve Ankara Kalesi (Resim 43, 47) konu edilmiştir.

⁵ 1926 yılında dönemin bakanlar kurulu tarafından Dil encümeni adıyla bir çalışma grubu kurulmuş ve bu grup tarafından çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Turan vd. 2011: 211). Bu bağlamda pullarda da bu yönde bazı girişimlerin olduğu, çalışmanın bulgularına dayalı olarak ifade edilebilir.

Resim 36.
1923

Resim 37.
1923

Resim 38.
1923

Resim 39.
1924

Resim 40.
1926

Resim 41.
1926

Resim 42.
1927

Resim 43.
1927

Resim 44.
1928

1929 yılından itibaren pullarda Osmanlıca'nın kullanımından tamamen vazgeçilmiş ve Latin alfabesine dayalı Türkçe yazı dili (Türkiye Cumhuriyeti, Posta ve Ankara-Sivas Hattı, Kızıl Irmak Köprüsü" ve "Ankara Kalesi, bakınız, resim 45-48)⁶ kullanılmıştır (Ağaoğulları ve Papuççuoğlu, 2012: 147-156). Kısaca ifade etmek gerekirse bu tarihe kadar pullarda, bazen iki, bazen de üç yazı dili kullanılırken, 1929 yılından itibaren ekseriyetle kullanılan dil Türkçe'dir.

Bu dönemde basılan pulları, çalışma kapsamında incelenen diğer dönemlerden ayıran en önemli farklardan birisi de, Osmanlı döneminin bu dönemde basılan pullara hiçbir şekilde konu edilmeyişidir. Bu uygulama yeni Türk devletinin, Osmanlı kimliğini reddederek, yerine Türk kimliğini esas alan bir yapılanmaya gittiğinin bir ifadesi niteliğindedir. Bu görüşü destekler nitelikteki bir diğer uygulama ise 1926-1934 yılları arasında Türk milletinin iki değerinin (bozkurt ve demir dövme) posta pullarına sıklıkla konu edilmesidir (Resim 41, 42, 44, 46, 49, 50 53).

1935 yılında 12. Uluslararası Kadın Hakları Cemiyeti Kongresi konulu 15 adet hatıra pulu basılmıştır. Bu pullarda Nobel edebiyat, bilim ödülü alan kadınların (Resim 54), iş hayatında çalışan kadınların (Resim 55) ve seçim sandığı önünde oy veren kadınların (Resim 56) figürlerine yer verilmiştir. Bu pullar, çağdaşı pek çok ülkeden önce kadınlara seçme ve seçilme hakkı veren Türkiye Cumhuriyeti'nin, kadın hakları konusundaki yaklaşımını ifade etmeleri açısından önemlidirler (Resim 56-57).

⁶ Resim 45 ile 48 aynı konulu pullar olmakla birlikte Resim 45'de gösterilen pul 1929, Resim 48'de verilen pul ise 1930 basılmıştır. Bu iki pul arasında tek fark resim 45'de "Türkiye Cumhuriyeti", Resim 48'de ise "Türkiye Cumhuriyeti" yazmasıdır. Cumhuriyet ifadesi 1952 yılına kadar pullarda görülen uygulamadır.

Resim 45. 1929

Resim 46. 1929

Resim 47. 1929

Resim 48. 1930

Resim 49. 1930

Resim 50. 1931

Resim 51. 1931

Resim 52. 1931

Resim 53. 1934

Resim 54. 1935

Resim 55. 1935

Resim 56. 1935

Resim 57 ve 58 de sürşarjlı olarak piyasaya sürülen pulların üzerinde Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne atfen "Boğazlar Mukavelesinin İmzalanması 20/7/1936" bilgisi yer almaktadır. 1937 yılında basılan "İkinci Türk Tarih Kurultayı" konulu pullar ile Türk Tarih tezinin, hem duyurulması sağlanmış hem de devlet politikası halini aldığı bir göstergesi olmuştur (Resim 59-60). Aynı yıl basılan, yaklaşan II. Dünya savaşı tehlikesi nedeniyle bölgenin güvenliğinin sağlanması amacıyla Balkan devletleri arasında imzalanan antlaşmanın yer aldığı "Balkan Antantı" konulu pul, Türk tarihinde bir anlaşmanın pullara konu edinilmesinin, ilk örneği olması açısından önemlidir (Resim 61). 1938 yılında basılan pullarda ise, cumhuriyet döneminde yapılan yenilikler konu edilmiştir. Harf İnkılabının (Resim 62), sanayileşme çalışmalarının (Resim 63) ve tarımda makineleşmenin ele alındığı (Resim 64) pulların propaganda amaçlı basıldığı görüşü ileri sürülebilir.

Resim 57.
1936

Resim 58.
1936

Resim 59.
1937

Resim 60.
1937

Resim 61.
1937

Resim 62. 1938

Resim 63. 1938

Resim 64. 1938

Resim 65-70'de verilen pullar, Atatürk'ün ülkenin tanıtımında ve ticari hayatında önemli bir araç olarak gördüğü, hali hazırda seksen iki kez düzenlenen, İzmir enternasyonal fuarı ile ilgili pullardır. İzmir Fuarı'nın geçmişi, ilki 17 Şubat 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'ne dayanmaktadır. Kongrenin toplanacağı bilgisi 15 Şubat 1923 tarihinde basılan ve resim 65'de verilen sürşarjlı pulla kamuoyuna duyurulmuştur. İzmir enternasyonal fuarı konulu pullar, dönemin iktisadi faaliyetleri (ekonomiyi canlandırma) ve devletin yurt dışına açılma anlayışının izahı açısından değerlidir.

İzmir İktisat Kongresi Sergisi'nden sonra gerçekleştirilen ilk sergi 1927 senesinin eylül ayında, "9 Eylül Mahalli Sergisi" adı ile Mithatpaşa Sanat Enstitüsü'nde açılmıştır (Resim 66). İkinci kez gerçekleştirilen 9 Eylül Sergisi ise 1928 senesinin Eylül ayında uluslararası düzeyde gerçekleştirilmiştir (Resim 67). 1929 dünya ekonomik buhranı neticesinde 1930-32 yılları arasında dokuz eylül sergileri açılmamıştır. Bu tarihlerde de basılan pullarda İzmir sergisinin konu edilmediği görülmektedir. 1934 (Resim 68) ve 1935 yıllarında ise Dokuz Eylül Panayırı, uluslararası bir mahiyet kazanarak, "Arsiulusal İzmir Panayırı" adı ile açılmıştır (İzfaş, 2013). 1935 tarihinde İstanbul'da Kadın Hakları Cemiyetinin 12. Uluslararası kongresinin (resim 54-56) düzenlenmesi nedeniyle bu tarihte basılan pullarda İzmir Fuarı yer almadığı düşünülmektedir. Atatürk'ün hayatta olduğu dönemde İzmir fuarı son kez 1938 senesinde posta pullarına konu edilmiştir (Resim 69-70).

Resim 71'de ve 72'de verilen pullar ise, yaşanan değişimlerin posta pullarında nasıl bir karşılık bulduğunun izahı için eşsiz birer örnek olma özelliğini taşımaktadırlar. Öyle ki, aşağıda verilen, Türkiye Kızılay Cemiyeti'ne ait şefkat pulları, içerik itibarıyla birbirlerine çok benzemektedirler. Ancak 1938 basımlı pulda Hatay, Türkiye Cumhuriyeti toprakları içerisinde gösterilmezken (Resim 71), 1941 basımlı pulda (Resim 72) harita yenilenerek Hatay'ın bir Türk toprağı olduğu bilgisi pullarda yer almıştır.

Resim 65.
1923

Resim 66.
1927

Resim 67.
1928

Resim 68.
1934

Resim 69. 1938

Resim 70. 1938

Resim 71. 1938

Resim 72. 1941

1939- 1950 Yılları Arası Posta Pulları: Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde vefatının ardından, İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olarak seçilmesi, posta pullarının içeriğinde de bir değişim ve dönüşümün yaşanmasına neden olmuştur. Bu süreç tek parti iktidarının sona erdiği 1950 senesine kadar devam etmiştir. Bu dönemin ilk pulu 21.11.1938 tarihli matem puludur. Aynı zamanda bu pul, Atatürk döneminin resmen sona erdiğinin ve İnönü döneminin başladığının da bir göstergesidir (Resim 73). Bu dönemde 1939 basımlı Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığının 150. yılı (Resim 74, 75, 77) ve 1946 yılında Missouri savaş gemisinin İstanbul'u ziyareti münasebetleriyle hatıra pulları basılması (Resim 95), Türk - Amerikan ilişkilerinin geleceğine yönelik, Türk tarafının algısının izah edilmesi açısından önemli sayılabilir.

Günümüzde artık hem Atatürk hem de İnönü dönemlerinde bir devlet politikası olarak gerçekleştirilen demiryollarının tüm yurda yayılması çalışmaları neticesinde, Atatürk döneminde posta pullarına demiryolları ve trenlerin konu edilmesi uygulaması, İnönü döneminde de devam eden bir uygulamadır (Resim 76, 78, 80, 93, 98).

Resim 79'da verilen sürşarjlı pul' da ise "Hatay'ın Anavatana Kavuşması 23.7.1939" bilgisine yer verilmiştir. Bu konunun Atatürk pulunun üzerine sürşarj edilerek basılması, hasta olduğu halde Hatay'ın Türk topraklarına katılması için çaba sarf eden Atatürk'ün anılmasını sağladığı için üzerinde düşünülmesi gereken bir uygulamadır.

Resim 81’de verilen pulun üzerinde Atatürk’ün doğum tarihi 1880 olarak ifade edilmiştir. Fakat yapılan araştırmalar sonucunda Atatürk’ün doğum tarihinin 1881 olduğu ispatlanmıştır (Güler, 1999; Yazıcı, 2010). Bu nedenle pullar üzerindeki bilgilerin güncel araştırma sonuçlarında bir değişikliğe uğrayıp uğramadığının da kontrol edilmesi gerekmektedir. Ancak bu pul, basıldığı dönemde Atatürk’ün doğum tarihinin hangi yıl olarak bilindiğinin anlaşılması açısından kayda değer bir öneme sahiptir.

Resim 73. 1938

Resim 74. 1939

Resim 75. 1939

Resim 76. 1939

Resim 77. 1939

Resim 78. 1939

Resim 79. 1939

Resim 80. 1939

Resim 81. 1939

Bu dönemde basılan posta pulları, Osmanlı tarihine ait olayların “Preveze Deniz Savaşı” (Resim 87) ve kişilerin “Barbaros Hayreddin Paşa” (Resim 88) cumhuriyet döneminde konu edilmeye başlanması açısından önemlidir. Aynı zamanda Namık Kemal gibi Türk milliyetçisi olduğu bilinen bir kişinin konu edinildiği pullarında (Resim 82) bu dönemde basılmaya başlandığı görülmektedir.

İnönü döneminde Türk tarihinde ilk kez posta pullarında “on ikinci balkan oyunları” konulu pul ile bir spor müsabakası yer almıştır (Resim 83). Ancak ilk kez basılmasına rağmen dördü blok şeklinde basılan pullarda koşu, sırtla yüksek atlama, engelli atlama ve disk atma spor dalları konu edilirken, güreş gibi ata sporuna yer verilmemesi ise kanaatimizce manidar bir uygulamadır.

Bu dönemde 1 Ekim 1940 tarihinden başlamak üzere, 21 Ekim 1945 ve Demokrat Parti döneminde (9 Ekim 1950) de devam eden bir uygulama olarak yaklaşık her beş yılda bir “Nüfus Sayımı” konulu pullar basılmıştır (Resim 86). Dönemin marşlarında bile nüfusun artması vurgusunun yer aldığı düşünülürken, bu tür pullar ile yeni Türk devletinin savaşlarla kaybedilen nüfusunun arttığı bilgisinin propaganda amaçlı olarak iç ve dış kamuoyu ile paylaşıldığı görüşü ileri sürülebilir.

Resim 82. 1940

Resim 83. 1940

Resim 84. 1940

Resim 85. 1940

Resim 86. 1940

Resim 87. 1941

Ancak kanaatimizce İnönü dönemi diye adlandırabileceğimiz 1939-1950 yılları arasında basılan pulların en ilgi çekici yönlerinden birisi de Atatürk konulu pulların sayısında yaşanan azalmadır. 1941 yılı İnönü döneminde basılan pullarda bir dönüşümün yaşanmaya başladığı yıldır. Bu tarihten itibaren 1950 senesine kadar basılan pullarda Atatürk, sadece 4'ü at üstünde yer aldığı heykel figürü olmak üzere farklı fiyat ve yıllarda toplam 13 defa, İsmet İnönü ise bu yıllar arasında toplam 56 kez pullara konu edilmiştir.

1943 basımlı, üzerinde İsmet İnönü'nün resminin yer aldığı pulun da Türk tarihinde ayrı bir öneme sahip olduğu muhakkaktır. Bu pulda cumhuriyetin ilanının 20. yıl dönümünde Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu M. Kemal Atatürk'ün yerine İsmet İnönü'nün portresi yer almıştır (Resim 92). Cumhuriyetin 20. yılı dolayısıyla basılan 6 pul serisinde Atatürk'ün yer almaması ise manidar bir uygulama olarak ifade edilebilir. Bu pulun dönemin tek partili siyasal hayatının izahında da kayda değer bir öneme sahip olduğu aşikârdır.

30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin 25. Yıl dönümünü anma amaçlı basılan pullarda Atatürk'ün dışında, İnönü' nünde konu edilmesi dikkat çekici bir diğer uygulama olarak ifade edilebilir (Resim 96). Atatürk döneminde de pullara sıklıkla konu edilen İzmir fuarının İnönü döneminde de 1940 (Resim 85), 1941 (Resim 89, 90), 1943 (Resim 94), ve 1947 (Resim 97) yıllarında da konu edilmesine devam edilmiştir.

Resim 88. 1941

Resim 89. 1941

Resim 90. 1941

Resim 91. 1942

Resim 92. 1943

Resim 93. 1943

Resim 94. 1943

Resim 95. 1946

Resim 96. 1947

Resim 97. 1947

Resim 98. 1947

Resim 99. 1948

Tarafımızdan manidar olduğu ifade edilebilecek bir diğer pul ise, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin ardından 1950 yılında basılan, üzerinde "14 Mayıs 1950 Hatırası" yazısının bulunduğu puldur (Resim 100). Bu pulla dolaylı olarak, İnönü döneminin bir bakıma Atatürk'ü unutturmaya çalıştığı ve demokrat partinin iktidara gelmesiyle birlikte başlayan yeni döneminin Atatürkçü bir bakış açısıyla şekilleneceğine yönelik resmi bir mesaj verilmeye çalışılmıştır.

Resim 100. 1950

İnönü dönemi diye ifade edilen 1939-1950 yılları arası posta pulları, içerikleri açısından kendi içinde iki gruba ayrılabilir. Bu gruplardan ilki 1939-1941 yılları arasında basılan pulları içermektedir. Bu zaman aralığında Atatürk döneminde basılan pul içeriklerine bezer bir anlayışla pulların basıldıklarını görmekteyiz. 1941 sonrası pullarda ise cumhuriyet döneminde ilk defa Osmanlı devleti ile ilgili olay ve kişilerin pullara konu edilmesi açısından bir ilkin de başlangıcıdır. Bu dönemde basılan posta pullarında Osmanlı devleti dönemini içeren Barbaros Hayreddin Paşa ile ilgili üç pul basılmıştır. Posta pullarının içeriklerine genel olarak bakıldığında, bu dönem pullarında İnönü ve dönemin siyasi olayları ağırlıklı bir konu seçiminin yapıldığı görülmektedir. Yakın dönem tarihi ile ilgili olarak ise Lozan Barış Antlaşması konulu pullar yer almaktadır (Resim 99). Fakat bu pulların basılmasının da sebebinin Lozan antlaşması olmadığı, İsmet İnönü'nün Lozan konferansı ve antlaşmasına imza atan Türk heyetinin başında yer alması olduğu tarafımızdan düşünülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türk tarihinin ele alınan dönemlerinde çalışmada bazı örnekleri verilen posta pullarının içerikleri incelendiği zaman, Osmanlı dönemi ile Cumhuriyet döneminde basılan pulların içerdikleri kimlik unsurlarında bir değişimin olduğu gözlenmektedir. Osmanlı döneminde basılan posta pulları, Osmanlı kimliği üzerinde şekillendirilmişken, cumhuriyet döneminde basılan pullarda Türk kimliğini ön plana çıkaran bir anlayış uygulamaya geçirilmiştir. Ara dönem diye ifade edilen dönem ise bu geçişin başladığı yıllar olması açısından önemlidir. Bu çalışma kapsamında ele alınan dönemlerde basılan pullar incelendiği zaman, söz konusu pulların hem tarih araştırmalarında, hem de tarih öğretiminde faydalanılabilecek araçlar arasında yer alabileceği görülecektir.

Pullar aynı zamanda tarih derslerinin içeriğinde yer alan geçmişe ait bilgilerin, değerlerin günümüzle bağlantısının kurulması aşamasında önemli bir yere sahiptirler. Pulların bir eğitim aracı olarak kullanılmalarının diğer faydaları ise tarih derslerinde edinilen sözel bilgilerin görsel bilgiyle birleştirilmesini sağlamaları ve topluma ait kültür öğelerini içermeleridir.

Yukarıda değinilen pulların bir eğitim aracı olarak kullanılmalarından beklenen faydanın artırılması için tasarımları aşamasında içerdikleri mesajın toplumu oluşturan her kesim tarafından idrak edilebilecek düzeyde olmasının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca içeriklerinin çeşitliliği nedeniyle pullarla ilgili, farklı çalışmaların yapılabileceği gerçeği de unutulmamalıdır. Yurt dışında pullarla ilgili, bu çalışmanın içerisinde bazı örnekleri verilen, müzik (Minter ve King 1941), arkeoloji (Jenkins 1977) gibi, farklı alanlarda pek çok çalışma yapılmışken, ülkemizde bu tür çalışmalar yok denecek kadar azdır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarla pulların hem tarih alanıyla hem de diğer alanlarla ilişkisinin farklı yöntem ve tekniklerle ele alınmasının eğitim- öğretim sürecine katkı sağlayacağı tarafımızdan düşünülmektedir.

Tarih öğretiminden beklenen faydaların azami oranda gerçekleşebilmesi için Şimşek'in (2006: 66) de ifade ettiği gibi " ...örgün tarih öğretiminde, uygun olan tüm öğretim araç ve gereçlerinden faydalanılması yanında, okul dışı tarih eğitimine katkı sağlayıcı vasıtaları da dikkate almak gerek[mektedir]". Bu açıdan ele alındığında kanaatimizce pullar, okul dışı tarih öğretiminde kullanılabilecek bir araç olma özelliğine de sahiptirler.

Pulları tarih öğretiminde kullanılan diğer araçlardan ayıran hususlardan birisi de öğrencilerin pullarla sadece formal eğitim sürecinde değil, aynı zamanda güncel yaşamları sırasında da karşılaşabilmeleridir. Ancak tarih derslerinin öğretim programları da dahil olmak üzere, ülkemizdeki hiçbir öğretim programında, pulların bir eğitim aracı olarak kullanılabileceğine yönelik herhangi bilgiye rastlanmamıştır. Bu nedenle, pulların bir eğitim aracı olarak öğretim programlarında yer almalarının sağlanmasının ivedilikle gerçekleştirilmesi gerekir. Son olarak pulların bir eğitim aracı olarak kullanılmaları aşamasında nelere dikkat edilmesi gerektiğine yönelik akademik çalışmaların gerçekleştirilmesinin, eğitim-öğretimin kalitesinin artırılması amacıyla hizmet edeceği tarafımızca düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abrams, Irwin. "Postage Stamps and Peace Education: The Nobel Peace Prize". Peace Education Miniprints, No: 79, ED 387 403, (1995): 1-26.

Ağaoğulları, M. Ziya ve Papuçcuoğlu, M. Bülent. *İsfila Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu 1863-2012*. Katalog No. 6, Birinci Cilt, İstanbul: Kardeşler Grup Matbaacılık, (2012).

Akbaba, Bülent. "Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı". *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), (2005): 185-197.

Akman, Şefik Taylan. "Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmî Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri". *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), (2011): 80-109.

Anameriç, Hakan. "Stamps as an information source in the National Library of Turkey". *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, Vol. 30, (2006):117-127.

Ata, Bahri (1998). "John Dewey ve Türkiye'de İlköğretimde Tarih Öğretimi (1923-1930)". Atatürk'ün Cumhuriyetin İlanından Sonraki Hedefleri Sempozyumu, Kocaeli Üniversitesi ile Atatürk Araştırma Merkezi, 4-5 Haziran 1998. <www.egitim.aku.edu.tr/bahriata4.doc>, 10 Kasım 2013.

Bircan, Tuba Şengül ve Safran, Mustafa. "Tarih Öğretiminde Haritaların Önemi ve Kullanımı", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), (2013): 461-476.

Deans, Phil and Dobson, Hugo. "Introduction: East Asian Postage Stamps as Socio-Political Artefacts". *EAST ASIA*, 22(2), (2005): 3-7.

Demircioğlu, İ. Hakkı. "Tarih Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi". *Bilgi*, 42, (2007): 77-93.

Di Napoli, Thomas. "Postage Stamps and the Teaching of GDR Culture and Civilization". *Die Unterrichtspraxis/Teaching German*, 13(2), (1980): 193-205.

- _____ "Reception of the Holocaust in the German Democratic Republic: A Philatelic Commentary". *Jewish Social Studies*, 44(3-4), (1982): 255-270.
- Dobson, Hugo. "Japanese Postage Stamps: Propaganda and Decision Making". *Japan Forum* 14(1), (2002): 21-39.
- Düzenli, Şükran ve Kavuran, Tamer. "Görsel İletişim Aracı Olan Pul'un Tarihi Gelişimi ve Grafik Ürün Olarak Önemi". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), (2004): 187-204.
- Erden, Münire. *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkim Yayınları, (Tarihsiz).
- Filateli (2013). <<http://www.filateli.gov.tr>>, internet adresi üzerinden 5 Aralık 2013 tarihinde elde edilmiştir.
- Frewer, Douglas. "Japanese Postage Stamps as Social Agents: Some Anthropological Perspectives". *Japan Forum*, 14(1), (2002): 1-19.
- Güler, Ali. *Atatürk: Soy, Ailesi ve Öğrenim Hayatı*, Ankara: Kara Harp Okulu Basımevi, (1999).
- Hoisington, William A. "Politics and Postage Stamps: The Postal Issues of the French State and Empire 1940-1944". *French Historical Studies*, 7(3), (1972): 349-367.
- İzfaş (2013). <http://izfas.com.tr/kurumsal_tarihce-l-1-sayfa_id-101-id-6570-g_id-3917-f-c22c2a8de3f085756015f4475c29adcd>, 13 Kasım 2013.
- Jenkins, E. R. "Checklist of Postage Stamps Depicting Prehistoric Rock Art". *The South African Archaeological Bulletin*, 32(125), (1977): 77-84.
- Jones, Robert A. "Heroes of the Nation? The Celebration of Scientists on the Postage Stamps of Great Britain, France and West Germany". *Journal of Contemporary History*, 36(3), (2001): 403-422.
- Kevane, Michael (2006). "Official representations of the nation: Comparing the postage stamps of Sudan and Burkina Faso", <<http://lsb.scu.edu/~mkevane/mkpapers/Nation-building,%20tolerance%20and%20conflict-%20comparing%20Burkina%85.pdf>>, 11 Kasım 2013.
- Kirman, Joseph. M. & Jackson, Chris. "The Use of Postage Stamps to Teach Social Studies Topics". *The Social Studies*, 91(4), (2000): 187-190.
- Kunze, Albert, F. "Latin American Postage Stamps and the Teaching of Spanish and Portuguese". *Hispania*, 26(1), (1943): 68-72.

- Kuruca, Nazım. "Osmanlı Devletini Çöküşe Götüren Süreç: İstikrazlar ve Düyun-u Umumiye İdaresinin Kurulması". Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4), (2011): 79-100.
- Minter, Roberta ve King, Chauncey B. "Postage Stamps and Music". *Music Educators Journal*, 27(6), (1941): 13-14.
- Moffatt, Maurice P. and Rich, Stephen G. "Postage Stamps, Past and Present, as Avenues of Learning". *Journal of Educational Sociology*, 24(2), (1950): 110-119.
- Nuessel, Frank ve Cicogna, Caterina. "Postage Stamps as Pedagogical Instruments in the Italian Curriculum". *Italica*, 69(2), (1992): 210-227.
- Reid, Donald M. "The Symbolism of Postage Stamps: A Source for the Historian". *Journal of Contemporary History*, 19(2), (1984): 223-249.
- Sarıköse, Barış. "Tarih Öğretiminde Menkıbelerin Kullanımı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 26, (2011): 311-321.
- Şimşek, Ahmet. "Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi". *Bilig*, Sayı: 37, (2006): 65-80.
- Thompson, Susan. "Stamps". *Arts & Activities*, (1995): 51-55.
- Turan, Refik; Safran, Mustafa; Hayta, Necdet; Çakmak, M. Ali; Dönmez, Cengiz; Şahin Muhammed. *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Ankara: Okutman Yayıncılık, (2011).
- Türk, İbrahim Caner. "Osmanlı Devleti İlköğretim Okulları Tarih Müfredat Programları- Tarih Öğretim Usulleri". *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (KKEFD), 14, (2006): 333-346.
- Türker, Hasan ve Arslan, Özgür. "İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminde Belgesel Filmlerin Kullanımı". *Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, (2008): 92-104.
- Yahşi, İbrahim ve Keleş, Hamza. "Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımının Çok Perspektifliğe Etkisi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), (2013): 693-710.
- Yavuz, Ali. "Başlangıcından Bugüne Türkiye'nin Borçlanma Serüveni: Durum ve Beklentiler". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, (2009): 203-226.
- Yazıcı, Kubilay. "Sosyal Bilgilerde Eğitimsel Bir Araç Olarak Posta Pullarının Kullanımı". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), (2010): 321-346.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık, (2006).

EXTENDED SUMMARY

The opinion that material use in history teaching is important to reach the course objectives is well-accepted by everybody who study and work in the related field. Visual materials are treated differently because, and they make history courses, which require memorizing and are considered as boring by students, more enjoyable for the students and help them to understand the subject better. However, it wouldn't be realistic to say that these visual materials vary in time. In our country, the answer of the question, "What kind of visual materials can be used in history courses?" is mostly "maps and pictures". In most of these materials, the information about the period taught in the course is limited. The purpose of their use is usually just to have a support to the subject of the course during the process of teaching. That the materials used in the courses reflect the features and viewpoint of a period thoroughly is usually ignored in history teaching.

While there are various studies in different countries about the use of stamps as educational tools and the analysis of their contents, such studies are rare in our country. In this study, the usability of stamps in history teaching has been explained by using 100 stamps which were produced between the years 1863 and 1950 during both Ottoman and Turkish Republic periods. What makes these stamps so important and leads to the idea that they can be used in education is that they have information about the period in which they were produced and that this information was put on the stamps under the control of the government of the period.

In this research, "case study", one of the qualitative research designs, was used. Besides, criterion sampling method, which is one of the sampling methods used in qualitative research and includes the study of all the situations related to a range of predetermined criteria, was used in this study. Also, description method, one of the qualitative data analysis methods, was used to find out what kind of results the data would give. To be able to understand whether these stamps can be used in history teaching as educational tools, they were examined under the headings of "Ottoman Period" (1863-1913, 1914-1919), "Interim Period" (1920-1922) and "Republic Period" (1923-1938, 1939-1950). In this study, the information that the stamps of the related periods include and the features of the periods were mentioned in general.

All in all, when the contents of postage stamps published in the mentioned periods of Turkish history are examined, it is observed that there is a difference between the identity factors of the stamps published in Ottoman period and Republic period. While the stamps from Ottoman period were shaped by Ottoman identity, the stamps of the Republic period were intended to feature Turkish identity. The period called interim period is important as those were the years when this change started. The benefits that can be obtained from the use of stamps in history teaching as educational tools can be as follows:

- Stamps are tools that can be used in history education both in and out of school.

- Stamps are materials that students can see not only in formal education process but also during their daily lives.
- Stamps reflect the political, cultural and economic conditions of the period they were published in.
- Stamps include the most realistic examples reflecting governments' viewpoints in various circumstances.
- As to form and content, they have features that can draw students' attention.

To be able to obtain maximum benefits expected from the use of postage stamps in history teaching, these courses should first exist within the curriculum immediately. Finally, it is thought that carrying out academic studies on what points to take into consideration during the use of stamps as educational tools will serve to increase the quality of education.